

AVGIFTSFRI KOLLEKTIVTRAFIK INGET MIRAKELMEDEL FÖR MER HÅLLBART RESANDE

2020-02-28

Av: K2 - Nationellt kunskapscentrum för kollektivtrafik

Som första land i världen introducerar Luxemburg nu avgiftsfri kollektivtrafik för alla. På lokal och regional nivå har åtgärden tidigare testats på flera håll runtom i världen. Erfarenheterna från dessa tidigare försök visar att avgiftsfri kollektivtrafik inte är ett mirakelmedel för att öka resandet i kollektivtrafiken och minska resandet med bil.

Från och med den 1 mars 2020 blir det helt avgiftsfritt för alla att resa kollektivt i Luxemburg. Motivet är framförallt att minska trycket på ett hårt ansträngt vägsystem, genom att fler istället väljer att resa med bussar och tåg. Men det finns också miljöskäl och sociala motiv bakom beslutet att införa avgiftsfri kollektivtrafik i Luxemburg.

På lokal och regional nivå har åtgärden testats på flera håll runtom i Europa och i världen. Först var Commerce, en förort till Los Angeles, som införde avgiftsfri kollektivtrafik redan 1962. Under kommande decennier följde ytterligare några städer, men först under 2000-talet har avgiftsfri kollektivtrafik fått större spridning. Åtgärden har framförallt introducerats i små städer, många av dem i Öst- och Centraleuropa. I Sverige har obegränsad avgiftsfri kollektivtrafik tillämpats i mindre städer som Avesta, Kiruna, Kristinehamn och Övertorneå. Den största staden som hittills introducerat avgiftsfri kollektivtrafik är den estniska huvudstaden Tallinn. Andra städer som infört åtgärden är franska Aubagne och Hasselt i Belgien.

Erfarenheterna från dessa försök är blandade. I en ny rapport "Avgiftsfri kollektivtrafik för alla" går K2:s Jens Alm och John Hultén igenom effekter och konsekvenser av avgiftsfri kollektivtrafik.

– Avgiftsfri kollektivtrafik för alla är inget mirakelmedel för att öka resandet i kollektivtrafiken och minska resandet med bil. För att åtgärden ska vara effektiv behövs ett i grunden väl fungerande kollektivtrafiksystem. Avgiftsfri kollektivtrafik kan betraktas som en möjlig åtgärd i ett större paket av åtgärder, som till exempel kan omfatta en utbyggnad eller förändringar av kollektivtrafikutbudet, som introduceras tillsammans med restriktioner för biltrafiken. Att kombinera morötter och piskor i ett samlat paket kan vara ett sätt att driva igenom åtgärder som annars är svåra att få stöd för, menar Jens Alm.

– Prissättningen av kollektivtrafiken har betydelse och allt annat lika innebär avgiftsfri kollektivtrafik ett ökat resande. Det finns dock en stor risk att merparten av det ökade resandet med kollektivtrafiken kommer från gång och cykel. Konsekvensen riskerar därför att bli ökade kostnader för det offentliga, då fler reser kollektivt, samtidigt som miljö och hälsa påverkas negativt då färre går och cyklar. Hur åtgärden finansieras har stor betydelse för vilka de samlade effekterna blir. Om målet är att öka kollektivtrafikens marknadsandel på bekostnad av bilresandet bör finansieringen komma från skatter eller avgifter som drabbar biltrafiken, snarare än en finansiering som minskar tillgängliga medel för att upprätthålla eller utveckla kollektivtrafikutbudet, fortsätter John Hultén

Avgiftsfri kollektivtrafik är en åtgärd som framförallt införts i mindre städer med begränsade kollektivtrafiksystem, där det

redan innan antingen varit låga taxor eller gratis att resa för stora delar av befolkningen. Det finns begränsad erfarenhet av gratis kollektivtrafik i större städer, med mer komplexa transportsystem.

Om avgiftsfri kollektivtrafik är en klok strategi i svenska städer och regioner beror på vilka målsättningar som ska uppnås och på grundläggande värderingar om vem som ska betala för kollektivtrafiken. Till skillnad från merparten av de städer som hittills infört avgiftsfri kollektivtrafik, är svenska regioner mer beroende av biljettintäkter för att finansiera kollektivtrafiken.

– Klart är att avgiftsfri kollektivtrafik inte på egen hand kan nå målsättningar om ett mer hållbart transportsystem, där fler åker tillsammans, går eller cyklar. Men det ska bli spännande att följa erfarenheter från de avgiftsfria lösningar som nu introduceras i Luxemburg, avslutar Jens Alm.